

THỰC TRẠNG ỨNG DỤNG TIÊU ĐỀ ĐỀ MỤC TRONG CÁC THƯ VIỆN VÀ GÓP Ý VỀ BIÊN SOẠN KHUNG TIÊU ĐỀ ĐỀ MỤC

Phạm Hồng Thi
Thư viện tỉnh Bình Dương

Như chúng ta biết, kho tàng tri thức của nhân loại là vô cùng phong phú và đa dạng, mỗi tài liệu sẽ trở nên vô giá nếu biết cách quản lý, sử dụng và phát huy tối đa tài liệu ấy. Trên thế giới, đã có rất nhiều Thư viện nghiên cứu để tìm ra các giải pháp tối ưu nhằm chuẩn hoá vấn đề nghiệp vụ Thư viện như là: biên mục MARC 21, sử dụng bảng phân loại Dewey hay qui tắc biên mục AACR2, hầu hết những Thư viện, trung tâm thông tin lớn trên thế giới đều đã tích cực hoà nhập một cách có hiệu quả vào qui trình chuẩn hoá nghiệp vụ chung này.

Thư viện Việt Nam cũng đang phát triển theo hướng chuẩn hoá quốc tế. Một số Thư viện trong nước đã và đang hiện đại hoá, ở mỗi Thư viện đều có khuynh hướng, tư duy đổi mới để hội nhập quốc tế thông qua những mối liên hệ với các tổ chức cũng như Thư viện lớn trên toàn quốc. Mặc dù đã rất cố gắng để hội nhập quốc tế thông qua các bảng dịch bằng tiếng Việt về MARC21, bảng phân loại Dewey..., nhưng một vấn đề chúng ta chưa làm tốt và cũng rất cần thiết đó là Khung tiêu đề đề mục tiếng Việt dùng chung cho tất cả các Thư viện trong cả nước.

Hiện nay ở Việt Nam, vấn đề “Tiêu đề đề mục” vẫn chưa được các Thư viện quan tâm có chiều sâu, tuy thuật ngữ này không xa lạ đối với người làm công tác Thư viện, nhưng để làm rõ nghĩa cũng như ứng dụng nó một cách có khoa học là điều không hề dễ dàng, vì thế hầu như các Thư viện vẫn chưa định hướng để phát triển vấn đề này nhằm tạo nên sự thống nhất hoá trong công tác chuyên môn nghiệp vụ giữa các Thư viện trên toàn quốc, giữa hệ thống mạng lưới Thư viện trong nội bộ tỉnh.

Số lượng Thư viện ở Việt Nam sử dụng Mục lục tiêu đề đề mục để phục vụ độc giả không nhiều. Các Thư viện miền Bắc hầu như chưa có Mục lục tiêu đề đề mục. Tại miền Nam, Thư viện Đại học Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh cùng một số

Thư viện khác trong Câu lạc bộ Thư viện và các Thư viện Y khoa vốn sử dụng những thuật ngữ chuyên ngành trong xử lý tài liệu riêng biệt về y học, các Thư viện này, mỗi Thư viện sử dụng một phương pháp và một Khung tiêu đề đề mục riêng để xử lý tài liệu, tất cả những vấn đề này tạo nên một khoảng cách về chuyên môn nghiệp vụ giữa các Thư viện, sự không đồng nhất giữa các Thư viện trong toàn quốc và đó cũng chính là một lỗ hổng nghiệp vụ mà chúng ta cần phải lấp đầy.

Gần lịch sử hình thành và phát triển từ rất lâu (27/04/1976), Thư viện Bình Dương là trung tâm tàng trữ ấn phẩm của tỉnh. Thư viện có nhiệm vụ xây dựng kho tàng di sản văn hoá thành văn trở thành kho tài liệu phong phú, đầy đủ và tiêu biểu nhất của tỉnh nhà. Là trung tâm điều hoà phối hợp hoạt động thư viện thông tin trên địa bàn, Thư viện tỉnh có trách nhiệm nghiên cứu, ứng dụng những thành tựu, những kinh nghiệm tiên tiến ở Việt Nam và thế giới trên lĩnh vực thư viện - thông tin, đồng thời chỉ đạo, hướng dẫn nghiệp vụ cho các thư viện huyện, thị trong tỉnh. Với phương châm và mục đích sau cùng của Thư viện là đem lại hiệu quả phục vụ nhu cầu học tập, giảng dạy, nghiên cứu và giải trí của bạn đọc một cách nhanh chóng và tốt nhất, vì thế Ban lãnh đạo cùng toàn thể cán bộ Thư viện luôn không ngừng nghiên cứu, tìm hiểu những ứng dụng mới nhất về thông tin - thư viện nhằm phục vụ cho công tác chuyên môn nghiệp vụ.

Trong thời gian qua, cùng với định hướng quốc tế hoá công tác Thư viện, Thư viện Bình Dương đã và đang dần chuyển mình để trở thành một thư viện hiện đại, chuẩn hoá nghiệp vụ theo hướng mà các thư viện trên thế giới và những thư viện tiên phong trong nước. Ban lãnh đạo và toàn thể cán bộ Thư viện Bình Dương đang cùng nhau xây dựng phương án nhằm ứng dụng Khung tiêu đề đề mục một cách có hiệu trong việc biên mục, xử lý tài liệu, nhằm phản ánh đúng, sâu sắc nội dung hàm chứa của tài tài liệu. Thư viện đang sử dụng Bộ từ khoá của Thư viện Quốc gia Việt Nam biên soạn. Tuy nhiên, qua thực tế nhiều Thư viện đã và đang sử dụng những Bộ từ khoá khác nhau. Vì thế, vấn đề trao đổi về nội dung tài liệu giữa các thư viện thông qua các website chưa được đồng nhất, đôi khi do tính chủ quan của người làm công tác biên mục dẫn đến việc nội dung bị chia cắt và phân tán. Gây khó khăn cho việc tìm kiếm thông tin một cách chính xác của

độc giả, ngoài ra chính bản thân người làm công tác biên mục cũng gặp trở ngại khi không có cùng một hướng xử lý chung nhất.

Nói đến bảng tiêu đề đề mục, thật sự vẫn còn mơ hồ với đại đa số cán bộ làm công tác thư viện, mặc dù đã vài lần được tập huấn, được nghe, đề cập đến nó, phải chăng đó là một khái niệm chưa rõ ràng, quá ít tài liệu hướng dẫn về nó. Hơn thế nữa, lâu nay chúng ta chưa quan tâm đúng mức cũng như chưa hiểu hết giá trị quan trọng của nó... Trước những khó khăn như thế, vấn đề đặt ra là phải làm thế nào để cùng nhau xây dựng bảng tiêu đề đề mục chung. Chúng tôi xin có một số ý kiến nhằm đóng góp cho việc biên soạn Khung tiêu đề đề mục như sau:

Thứ nhất: Cần tổ chức các buổi hội thảo chuyên đề về tiêu đề đề mục, xác định tầm quan trọng của nó đối với công tác biên mục, xử lý tài liệu nhằm phát huy tối đa khả năng khai thác thông tin của đông đảo bạn đọc.

Thứ hai: Tổ chức những lớp tập huấn luyện về nguyên tắc thiết lập cũng như sử dụng Khung tiêu đề đề mục một cách có khoa học và chính xác. Một phương pháp thiết thực nhất là tạo điều kiện cho những người tham gia tập huấn có thể tiếp cận được những lợi ích của khung tiêu đề đề mục trong thực tiễn ứng dụng công tác này ở trong và ngoài nước, qua đó giúp cho việc hợp tác hoá thông tin, chia sẻ nguồn lực thông tin và phát huy một cách rộng rãi nhất.

Thứ ba: Nhanh chóng biên soạn và đưa vào áp dụng rộng rãi Khung tiêu đề đề mục bằng tiếng Việt đến các đơn vị ngành trên phạm vi toàn quốc. Để có một Khung tiêu đề đề mục chuẩn, theo chúng tôi:

- Thư viện Quốc gia: cơ quan có đầy đủ tư cách về thẩm quyền và nhân sự, có khả năng tập hợp nhiều chuyên gia về thư viện học và các nhà chuyên môn về các lĩnh vực kiến thức cũng như các nhà ngôn ngữ học để thực hiện công trình này.

Thư viện Quốc gia nên thành lập một ủy ban soạn thảo bằng cách phối hợp với nhà Thư viện học, các chuyên gia của các Viện Khoa học Xã hội và Nhân văn, Viện Khoa học và Kỹ thuật, Viện Ngôn ngữ học, đề ra những phương thức làm việc, phân chia công tác để biên dịch, soạn thảo. Việc này đòi hỏi những thành viên của Ủy ban phải là cán bộ Thư viện nắm vững những nguyên tắc thiết lập đề mục và mỗi thành viên am tường về một lĩnh vực kiến thức để soạn thảo những

tiêu đề đề mục trong từng lãnh vực rồi hợp lại một khung đề mục chung. Đây là công tác có thể thực hiện thủ công trên từng thẻ tiêu đề rồi xếp lại theo thứ tự mẫu tự hoặc có thể hiển thị trên máy tính. Công tác này đòi hỏi một thời gian rất lâu, sự phối hợp nhịp nhàng giữa các thành viên và không tránh khỏi những điều phức tạp, khó khăn

- Hội thư viện Việt nam: cần đưa ra những đề nghị về qui chế của từng loại hình thư viện, soạn thảo, công nhận những chương trình thư viện học để chứng nhận tư cách của các trường dạy về thư viện.

Hội thư viện cũng có thể tập hợp những nhà chuyên môn về thư viện học, các giảng viên về thư viện học, các giáo sư của các ngành học để làm công tác soạn thảo này với thiện chí, sự tài trợ của một cơ quan nhà nước hay một tổ chức quốc tế chuyên môn.

- Dựa vào các nguyên tắc soạn đề mục của Hiệp hội Thư viện thế giới (IFLA), cán bộ làm công tác biên mục của từng thư viện tự ấn định những tiêu đề đề mục thích hợp với các đề tài trong nguồn tư liệu của thư viện mình. Dần dần sẽ tạo nên cho chính thư viện mình một Khung đề mục. Mặc khác các thư viện trong cùng một Liên hiệp, Liên Chi hội cũng có thể cùng nhau xây dựng một bảng chung. Theo phương thức này mỗi thư viện sẽ có những bộ tiêu đề đề mục khác nhau, không thống nhất, có thể mâu thuẫn nhau. Tuy nhiên nếu đề mục được soạn thảo theo cùng những quy định chung về "Cấu trúc của đề mục" thì cũng có thể dễ dàng liên thông với nhau. Dần dần sẽ đi đến thống nhất đề mục giữa các thư viện trong một liên hiệp (theo vùng, theo ngành,...) để đi đến một Khung đề mục hoàn chỉnh hơn, điều này sẽ giúp cho việc biên soạn bảng thống nhất nhanh chóng và dễ dàng hơn.

Thứ tư: Cần triển khai áp dụng rộng rãi, cập nhật và bổ sung thường xuyên Khung tiêu đề đề mục chuẩn tiếng Việt ngay khi có thể, đồng thời cần duy trì cập nhật thường xuyên và thống nhất các chủ đề mới trong mọi lĩnh vực.

Trên đây là những nhận xét về tình hình sử dụng Khung tiêu đề đề mục ở các Thư viện trong nước và một số ý kiến đóng góp cho việc biên soạn Khung tiêu đề đề mục tiếng Việt dùng chung cho toàn ngành thư viện Việt Nam. Tôi nhận

thấy việc biên soạn Khung tiêu đề đề mục là một việc làm hết sức cần thiết, qua đó sẽ hỗ trợ nhiều cho công tác xử lý tài liệu đối với cán bộ nghiệp vụ, sẽ là công cụ đắc lực phục vụ thông tin cho các đối tượng bạn đọc. Rất mong những ý kiến đóng góp sẽ có ích cho việc biên soạn Khung tiêu đề đề mục tiếng Việt sau này, đồng thời sẽ đáp ứng được sự mong chờ của tất cả chúng ta.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vấn đề Định chủ đề đối với ngành biên mục hiện nay / Nguyễn Minh Hiệp
2. Cần thiết phải có một bộ tiêu đề đề mục tiếng Việt trong ngành thông tin thư viện Việt Nam. Bản tin Thư viện – Công nghệ thông tin: 3/2007/ Lê Ngọc Oánh
3. Góp ý về kế hoạch biên soạn khung tiêu đề đề mục tiếng Việt / Th.s Dương Thuý Hương – ĐH KHTN Tp. HCM.
4. Các tài liệu khác trên các Website về ngành Thư viện